

În vara anului 1964 în punctul „Hînsuri“ de pe teritoriul satului Archiud, com. Teaca, jud. Bistrița-Năsăud au fost depistate întâmplător de către săteni mai multe obiecte de factură celtică, ce proveneau din morminte distruse. Ținînd seama de importanța descoperirii, Șt. Dănilă, fostul director al muzeului din Bistrița, a făcut, în luna septembrie a aceluiași an, un sondaj la locul semnalat de către săteni. Cu acest prilej, Șt. Dănilă a dezvelit două gropi rotunde „arse ritual“ în care, la diferite niveluri și răvășit, se afla inventarul funerar al unor morminte de factură celtică (oase umane incinerate, fibule, brățări, ceramică lucrată la roată și cu mîna etc.). Pe baza inventarului recuperat cele două morminte au fost datate în Latène B₁. Descoperirea gropilor, ce aveau diametrul de circa 180 cm și prezentau urme de arsură, ne-a permis să credem în posibilitatea surprinderii în această zonă a unei necropole de epocă Latène care ar putea aparține, după ritualul incinerăției, autohtonilor daci.

În anul 1977, Institutul de arheologie din București, prin Vl. Zirra și Muzeul din Bistrița, prin Șt. Dănilă, au reluat cercetările, cu intenția de a descoperi noi morminte de tipul celor descrise mai sus. Rezultatul acestui sondaj a fost descoperirea unei spade fragmentare de fier celtică și a unor gropi prefeudale, foarte sărace în material arheologic. Pentru lămurirea problemelor ridicate la apariția acestor gropi săpăturile au fost continuate apoi de către semnatarii acestor rînduri. La capătul a patru campanii sistematice de săpături (1977—1980), efectuate pe un platou orientat E—V și avînd dimensiunile de circa 200/50 m, au fost depistate importante vestigii arheologice, ce datează din mai multe epoci (fig. 1). Inițial, platoul, în special partea sa vestică (fig. 2), a servit ca loc de înmormîntare al unei comunități Noua ce locuia în împrejurimi, după care în Latène B₁—B₂ întregul platou a fost folosit ca loc de înmormîntare al unei comunități celto-dace. La sfîrșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea e.n. întreg platoul a fost folosit ca cimitir al unei populații ce-și înmormînta morții după un ritual deosebit, iar în secolele VI—VII partea sud-vestică a platoului a servit ca loc de înmormîntare unei populații de caracter gepidic. În sfîrșit, tot în partea ves-

tică a platoului, au fost surprinse urme de locuire feudal-timpurie (gropi, locuințe-bordei, cuptoare de pîine etc.).

O atît de îndelungată folosire a platoului a avut, firește, urmări asupra vestigiilor, în sensul că multe morminte Noua sau Latène au fost distruse integral sau parțial, mai ales de înmormîntările din secolele IV—V, care foloseau gropi de mari dimensiuni. Socotim că aici este momentul să precizăm că așa-zisele „morminte dace de incinerăție“ cu „groapa arsă ritual“ găsite în 1964 nu reprezintă de fapt decît inventarul răvășit al unor morminte Latène, aruncat în gropi din secolele IV—V, care aveau fundul ars superficial. Această concluzie este sigură și a fost verificată în mai multe situații similare, absolut clare.

În cele ce urmează, prezentăm cîteva date privind descoperirile făcute de noi în cursul celor patru campanii. Întrucît materialul arheologic este fragmentar sau în curs de restaurare, acum vom prezenta doar cîteva din obiectele și datele obținute, urmînd ca o prelucrare monografică să fie făcută la încheierea săpăturilor.

Necropola Noua este de înhumăție, avînd scheletele depuse, de regulă, în poziție chircită pe stînga. Au fost găsite și cîteva morminte cu scheletul în poziție întinsă, pe spate. Orientarea tuturor mormintelor era E—V, cu capul spre E. După dimensiunile și conformația oaselor, apreciem că aici au fost înmormîntați, în proporție de 75—80%, copii și adolescenții. Inventarul funerar este sărac și se rezumă la cîteva cești cu toarta în „muchie“, 2 vascioare, un vas-sac și o ceașcă cu buton (fig. 3). Necropola n-a fost cercetată integral, ea continuînd spre sud-vestul platoului. Au fost descoperite pînă în prezent 24 de morminte. În mod sigur, multe alte morminte, al căror număr nu poate fi precizat, au fost distruse de înmormîntările ulterioare și de locuirea feudală timpurie.

Necropola de epocă Latène a ocupat întreg platoul fapt ce ne permite să presupunem că a avut, inițial, cel puțin 50—60 de morminte. Această presupunere este susținută și de faptul că în majoritatea gropilor ulterioare am găsit obiecte de factură celtică ce proveneau din morminte distruse. Adăugăm aici că este de presupus

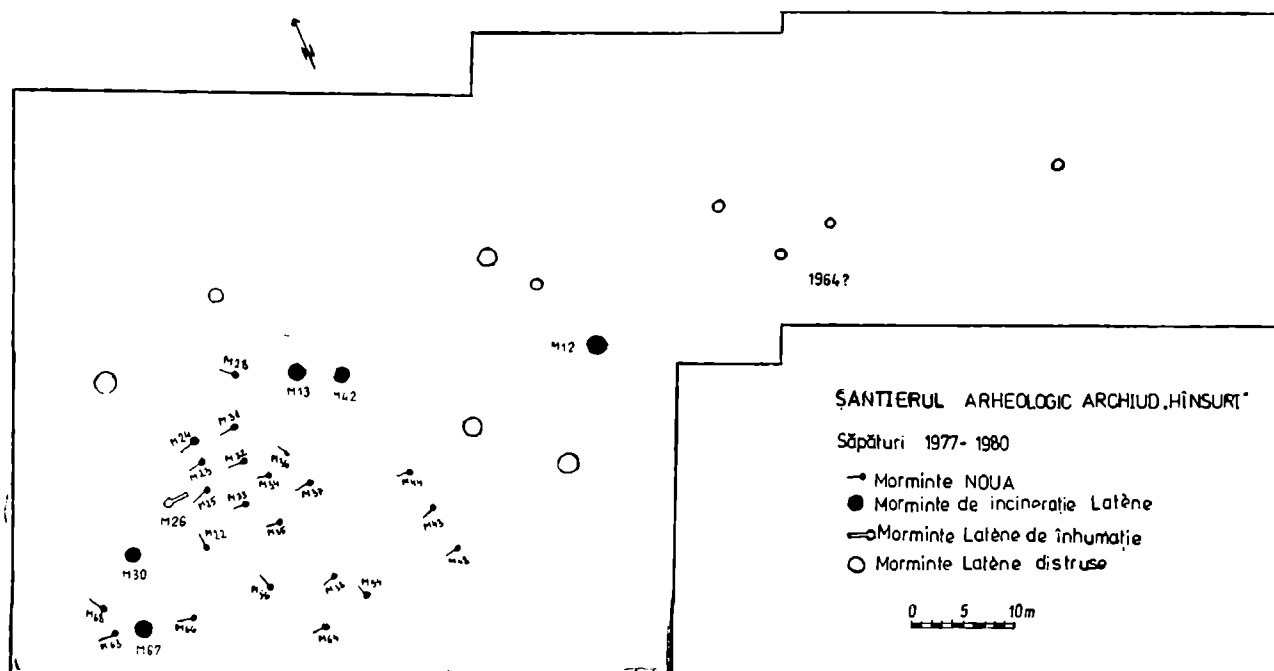

Fig. 1. Archiud „Hînsuri”. Săpăturile arheologice din 1977—1980; 1 morminte Noua; 2 morminte de incinerare La Tène; 3 morminte de înmormântare La Tène; 4 morminte La Tène distruse.

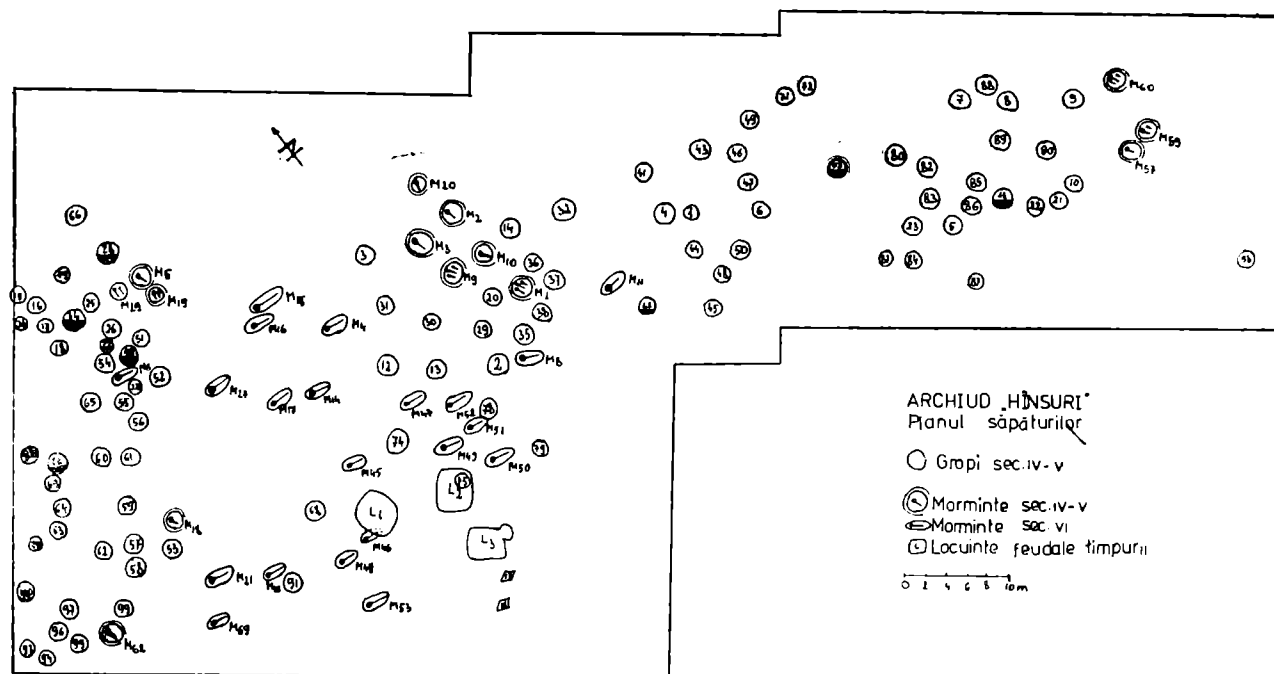

Fig. 2. Archiud „Hînsuri”. Săpăturile arheologice din 1977—1980: 1 gropi din secolele IV—V; 2 morminte din secolele IV—V; 3 morminte din secolul al VI-lea; 4 locuințe feudale timpurii.

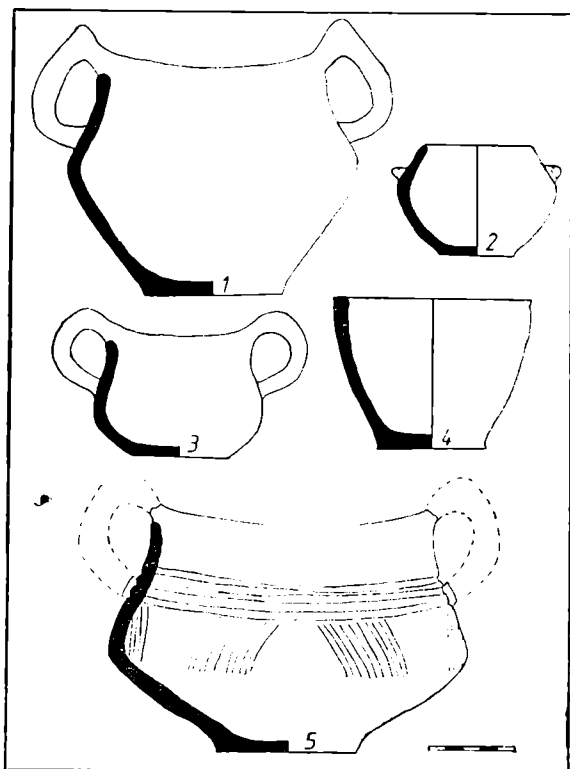

Fig. 3. Archiud „Hinsuri“. Vase din morminte Noua.

că o parte din aceste morminte, care erau puțin adâncite, au fost distruse și de arăturile efectuate cu tractorul.

Necropola era birituală. În săpături sistematice am găsit 5 morminte de incinerare și unul de înhumare. Inventarul este cel obișnuit: fibule, brățări de bronz și fier, ceramică lucrată la roată, de tip celtic, și ceramică lucrată cu mâna, dacică (fig. 4). Ritul și ritualul de înmormântare sînt și ele comune celor din necropolele celto-dacice transilvănene (incinerare cu oasele și inventarul depuse pe sol și înhumare în poziție întinsă, pe spate). Săpăturile noastre au depășit, se pare, aria de întindere a necropolei Latene, astfel că descoperirea altor morminte în campaniile viitoare este puțin probabilă. Pe baza materialelor recuperate în săpăturile noastre, la care trebuie să adăugăm și pe cele provenite din sondajul efectuat în 1964, necropola Latene se datează în jurul anului 300 î.e.n., adică în Latene B₁–B₂ după cronologia lui Reinecke.

Necropola din secolele IV–V e.n. Din complexe aparținînd acestui orizont au fost dezvelite 100 gropi și 11 morminte de înhumare. Gropile au o formă rotundă, cu diametrele cuprinse între 60 și 180 cm și o adâncime ce variază între 80 și 250 cm. În profil, gropile au o formă cilindrică cu fundul ușor albiat sau sînt în formă de butoi. Umplutura gropilor este constituită dintr-un pămînt negru, cu resturi de cărbune și puține fragmente ceramice. Fundul majorității gropilor prezintă un strat, mai gros sau mai subțire, de cenușă și arsură, ce trebuie pus în legătură cu practica rituală a purificării gropii prin ardere

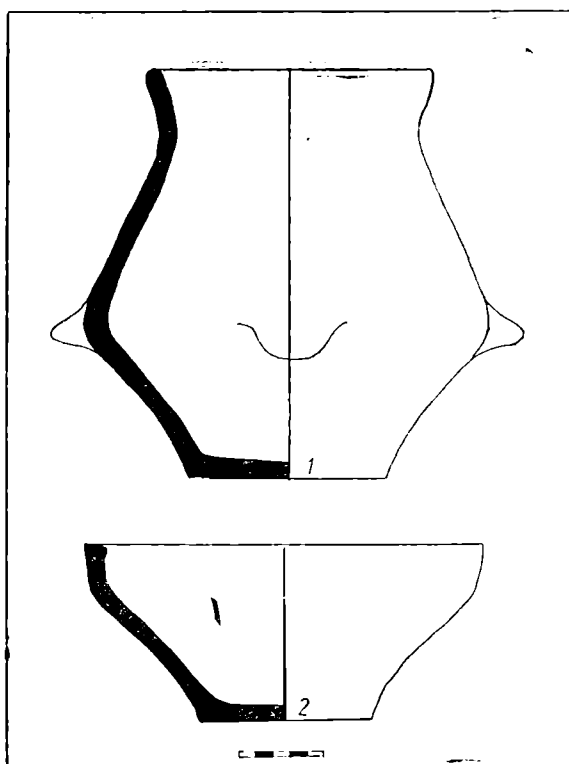

Fig. 4. Archiud „Hinsuri“. Vase din morminte La Tène.

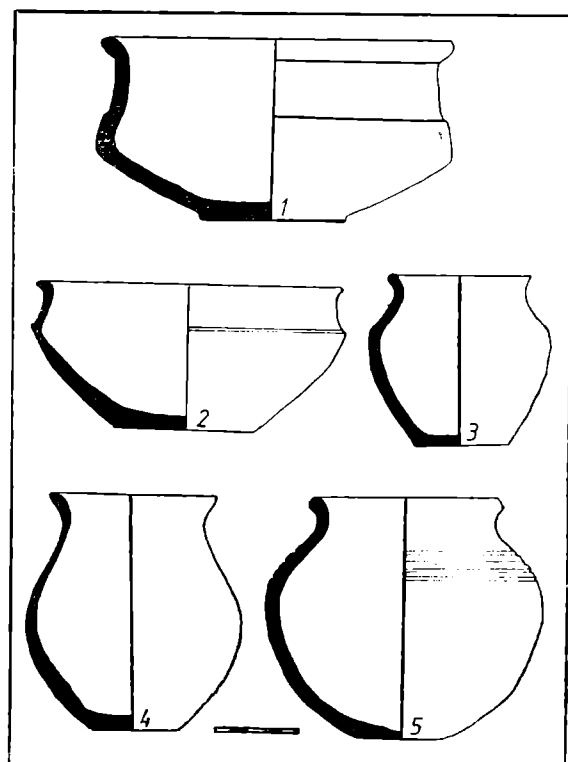

Fig. 5. Archiud „Hinsuri“. 1–2 vase din morminte de secolele IV–V; 3–5 vase din morminte de secolul al VI-lea.

superficială. În 9 dintre aceste gropi au fost depuse unul sau două schelete de cîini, iar în alte cîteva au fost găsite scheletele unor păsări răpitoare (șoimi?). Mormintele de înhumatie aparținînd aceluiași orizont folosesc același tip de gropi rotunde cu fundul ars. Scheletele erau depuse, în majoritatea cazurilor, pe o platformă amenajată după săparea și purificarea rituală a gropii. Din cele 15 morminte cercetate în prezent, în 6 dintre ele erau depuse 2 sau 3 schelete. În mormintele duble sau triple nu este vorba de înmormintări succesive sau întimplătoare, ci de o depunere concomitentă, în care 1 sau 2 indivizi erau sacrificați ritual. În două dintre mormintele de înhumatie, alături de scheletele umane, a fost descoperit și cite un schelet de cîine.

Inventarul recuperat, atît din gropi cît și din mormintele de înhumatie, este relativ sărac, fiind compus din ceramică lucrată la roată (fig. 5/1—2) și cu mîna, catarama de fier, cuțitașe de fier, mărgelă, un pahar de sticlă de formă conică, fibule cu piciorul întors pe dedesubt și cu semidisc, pe baza cărora complexele pot fi datate în a doua jumătate a secolului al IV-lea și la începutul secolului al V-lea e.n.

Necropola de secolele VI—VII e.n. cuprinde morminte de înhumatie în gropi rectangulare cu colțurile rotunjite, orientate V—E. Din această necropolă au fost dezvelite 20 de morminte, pentru care poate fi sesizată o aliniere în șiruri a mormintelor. Majoritatea mormintelor au fost deranjate din vechime. Inventarul mormintelor este sărac, iar la unele lipsește complet. Au fost descoperite vase de lut lucrate la roată, din pastă cenușie, fină sau zgrunțuroasă (fig. 5/3—5), ca-

tarama ovale sau rectangulare de bronz și fier, virfuri de lance, mărgelă, fusaiole etc. Pe baza inventarului descoperit și a ritualului funerar necropola se datează în a doua jumătate a secolului al VI-lea și la începutul secolului al VII-lea e.n.

ARCHÄOLOGISCHE AUSGRABUNGEN VOM ARCHIUD „HINSURI“ GEM. TEACA, KR. BISTRIȚA-NĂȘĂUD

ZUSAMMENFASSUNG

In den Jahren 1977—1980 haben die archäologischen Forschungen von Archiud — „Hinsuri“ Komplexfunde freigelegt: 24 spätbronzezeitliche Skelettgräber (Nouakultur); 6 keltisch-dakische Grabstätten (5 Brandgräber und 1 Skelettgrab); 100 Ritualgruben und 15 Skelettgräber aus der zweiten Hälfte des 4. Jh. — Anfang des 5. Jh.; sowie 20 Skelettgräber die der zweiten Hälfte des 6. Jh. angehören könnten.

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

Abb. 1. Archiud „Hinsuri“. Archäologische Ausgrabungen 1977—1980; 1 Nouakultur Gräber; Latènezeitliche Brandgräber; 3 Latènezeitliche Skelettgräber; 4 zerstörte Latènezeitliche Gräber.

Abb. 2. Archiud „Hinsuri“. Archäologische Ausgrabungen 1977—1980; 1 Gruben aus dem 4—5. Jh.; 2 Gräber aus dem 4—5. Jh.; 3 Gräber aus dem 6. Jh.; 4 frühmittelalterliche Hütten.

Abb. 3. Archiud „Hinsuri“. Gefäße aus den Nouakultur Gräbern.

Abb. 4. Archiud „Hinsuri“. Gefäße aus Latènezeitlichen Gräbern.

Abb. 5. Archiud „Hinsuri“. 1—2 Gefäße aus dem 4—5 Jh Gräbern; 3—4 Gefäße aus dem 6. Jh. Gräbern.